

Preklad a kánon

MÁRIA KUSÁ

„Koncom 20. storočia môžeme sledovať zvýšenú aktivitu literárnovednej praxe sústreďujúcu sa okolo tvorby a výskumu literárneho kánonu. Úsilie uchopiť proces kánonizácie sa odohráva na pozadí rôznych kultúrnych, národných a (meta)teoretických kontextov. Približne tri desaťročia sa vedú živé vedecké polemiky o potrebe, nutnosti či dokonca škodlivosti literárneho kánonu, diskutuje sa o prístupoch k výskumu podmienok literárnej produkcie v súvislosti s procesmi dekanonizácie, resp. rekanonizácie.“ Týmito slovami uvádzali editoriál tematického čísla WORLD LITERATURE STUDIES S. Pašteková a R. Mikuláš (2015, č. 3). V literárnom a kultúrnom diania sa opakovane stretávame s pokusmi nielen čítať, „kto“ – aké inštitúcie, spoločenstvá či jednotlivci – sa podieľa na tvorbe literárnej paradigmy, ale aj „čo“ – aké predstavy a okolnosti – spolupôsobí pri procese kanonizácie. Frekvencia hľadania kánonu akoby svedčila o potrebe jeho existencie, jeho prítomnosti v kultúrnych priestoroch rozličných typov a historických osudov. Súvisí to s fenoménom rozkolísanosti, relativizácie a problematizácie hierarchizácie sveta a hodnôt v ňom? Súvisí to s faktom vyrovnávania sa so zásadnými zmenami v charaktere väčšiny sociálnych aktérov, ktorí sa na tvorbe literárnych paradigiem podieľajú?

Tieto otázky sú podnetné z rozličných aspektov. Na jednej strane škály evidujeme pokusy formulovať hlavné východiská a faktory vymedzenia literárneho kánonu tak, ako sa o to usilovalo spomínané tematické číslo alebo napríklad publikácia slovníkového typu *Slovník novější literární teorie. Glosář pojmů* (ed. Müller – Šidák, Praha: Academia, 2012). Na druhej strane škály sa zasa objavujú početné populárne ankety pri rôznych príležitostiach zisťujúce „personálne“ literárne kánony. Faktom však je, že väčšina vedeckých úvah i ankiet sa zameriava na vnímanie okolností, podmienok a príčin konštituovania a rekonštituovania literárneho kánonu v rámci jedného kultúrneho priestoru. V tomto čísle nás zaujal najmä faktor „iného“, cudzieho, v zmienenej súvislosti vstupujúceho do hry dominantne s prekladom, zvlášť (aj keď nielen) v kultúrnych priestoroch „križovatkového“ typu (povedané s P. Zajacom). Jednotlivé príspevky ukazujú, že práve faktor inakosti v jeho najrozličnejších podobách a funkciách, na tých najrôznejších úrovniach vnímania a reflektovania literárneho i literárnovedného textu zohráva pri kanonizáciách a rekanonizáciách kľúčovú úlohu.